

تصویری که انتخاب کرده‌ایم، البته چند سال پیش از آغاز به کار این جلسات سالانه بوده است؛ شهریار، شاعر خوش قریحه تبریزی هنگام سفر رهبر انقلاب به تبریز به دیدار ایشان شافته و شعر می‌خواند.

حاضر می‌شوند.

چنین اتفاقی بین سیاستمداران دنیا بی‌سابقه است. در این جلسات شاعران، بی‌تکلف و بدون قیدوبند شعر می‌خوانند و رهبر انقلاب آنها را می‌شنوند و گاه نقدونظری رامطرح می‌کنند.

محفل شعر رهبر انقلاب

یکی از مهم‌ترین تصاویر شاعرانه پس از انقلاب اسلامی برپایی محافل شعر در حضور رهبر انقلاب بوده است؛ آیت‌ا... خامنه‌ای به عنوان فرمانده کل‌قوا، که خود دستی بر نوشتن شعر داشته‌اند، هر سال طی موعدهایی مشخص در محفلی دوستانه با شاعران

ن صد شعر قرن

ی که با انقلاب شعری نیمایوشیج و در طول این سده ادامه یافت

وان ثالث، احمد شاملو، فروغ فرخزاد و سهراب سپهری، ند، جالب این‌که از این چهار نفر، سه نفرشان نخستین و فروغ فرخزاد نیز اولین کتاب شعرش را سال بعد یعنی همان کتاب اول‌شان، نیمایی‌نویس بودند. اما کتاب اول شده بود. بعدها از این میان، شاملو صفش را جدا کرد و نثار گذاشتن وزن بود. به شعری که او می‌نوشت می‌گویند ی، شاعرانی در غرب و حتی در ایران (محمد مقدم)، نوشتن چهار نفر هنوز هم به عنوان مهم‌ترین شاعران نیمایی و ست که لازم است منتقدان شعر فارسی، در این قاعده را با بررسی‌هایی دقیق‌تر نشان دهند آنها واقعاً چقدر از دریافت کرده بودند. اگر بخواهیم بر اساس سنت شعر این فهرست بیفزاییم، حتما باید به اسماعیل شاهرودی و نیما بر کتاب‌های شعرشان مقدمه هم نوشت.

کودتای مرداد سال ۱۳۳۲ علیه دولت ن، شاعران نوگرا، به شعر سیاسی ی پیدا کردند. خود کودتا اما نفس ه انداخت. نماینده این دوره از شعر ن، شعر معروف «زمستان» مهدی ست. این شعر، هویت‌نمای اتفاقی خوردگی پس از کودتا بر شعر فارسی ضا زمستان در نخستین کتاب شعر به همین نام منتشر شد و پس از آن سان، علاوه بر کتاب‌های شعرش، شد وقع و شارح شعر نیمایی و انقلابی که ی پا کرده بود. این دست از مقالات او در ها و بدایع نیما و یوشیج» و «عطا و یچ» منتشر شده است.

۱۳۴۰
۱۳۵۰

برآمدن موج نو

۱۳۵۰
۱۳۵۷

شعر ناب
شعر سیاست

شاعرانی که متأثر از موج نو، شعر دیگر و شعر حجم در دهه ۴۰ بودند، در نیمه نخست دهه ۵۰، همان مسیر را به نوعی ادامه دادند و منوچهر آتشى در هفته‌نامه «تماشا»، شعر آنها را ذیل عنوان «شعر ناب» توضیح داد و معرفی کرد. فته‌رفته و با داغ‌ترشدن تنور فعالیت‌های سیاسی گروه‌های انقلابی مختلف، شعر ناب به حاشیه رفت و شعر سیاسی و شعر چریکی جای آن را گرفت. شاعران در این دوره یا چگرا بودند یا اسلامگرا اما در نوشتن شعر سیاسی در کنار کنش اجتماعی، همگروه محسوب می‌شدند.

دهه ۴۰، علاوه بر ادامه فعالیت نیمایی‌سراها و نوقدمایی‌ها و اهالی شعر کهن، فصل بروز و ظهور موج نوی شعر فارسی بود. رایج‌ترین مشخصه موج نو، به‌درست یا غلط، پرهیز از سیاست و مولفه‌های برون‌متنی شعر معرفی می‌شد. شاعران این جریان پویای شعری، شعر محض را دنبال می‌کردند. احمدرضا احمدی و محمدرضا اصلانی، نخستین شاعرانی بودند که مهر موج نو بر پیشانی‌شان نشست. در نیمه نخست دهه ۴۰، استعداد‌های درخشانی دنبال این موج راه افتادند. در میانه دهه ۴۰، «شعر دیگر» برآمد؛ عنوانی که به آثار شاعرانی چون بیژن الهی، محمود شجاعی، هوشنگ آزادی‌ور، هوشنگ چالنگی، پرویز اسلام‌پور، فیروز ناجی و بهرام اردبیلی اطلاق می‌شد. «شعر حجم» نیز محصول همین زمانه است؛ شعری که ید... رویایی، منشق از موج نو و شعر دیگر، پیشنهادش داد و برایش بیانیه صادر کرد.

آنجه امروزه به عنوان شعر انقلاب مطرح است، شعری است که برآیند وقوع انقلاب اسلامی است. به عبارت دیگر، به شعری می‌گوییم شعر انقلاب، که پس از وقوع آن و با مضامین مرتبط با آن نوشته شده باشد. در این تعریف، شعرهای سیاسی که در سال‌ها و ماه‌های منتهی به انقلاب نوشته شده‌اند، در دسته‌ای دیگر قرار می‌گیرند. ما هم اینجا به تعریف غالب پایبندیم و از شاعرانی یاد می‌کنیم که پس از وقوع انقلاب، درباره آرمان‌های این رویداد نوشتند و به ستایش قهرمان‌های ملی و مذهبی این انقلاب پرداختند. از نماینده‌های نسل اول، می‌توان به سیدعلی موسوی گرمارودی، حمید سبزواری، قیصر امین‌پور، سیدحسن حسینی، طاهره صفارزاده، مهرداد اوستا، نصرا... مردانی و علی معلم دامغانی نام برد. همین شاعران با همراهی عده‌ای دیگر، برسانزده شعر موسوم به «دفاع مقدس» نیز بودند. اگر مبدأ این شعر را آغاز جنگ تحمیلی در سال ۱۳۵۹ بدانیم، گستره نفوذ و ادامه آن را باید تا همین امروز در نظر بگیریم.

با وقوع انقلاب اسلامی، جنبه‌های گوناگونی از هنر در ایران فرصت بروز و ظهور یافت. یکی از مهم‌ترین این جوانب هنر آیینی است. از بارزترین صور هنر آیینی، ادبیات آیینی است. گرچه نمی‌توان شعر آیینی را محدود به بعد از سال ۱۳۵۷ دانست و این شعر از زمان شهادت امام حسین (ع) در شعر عرب متولد شده است اما وقوع انقلاب اسلامی سبب شد عرصه‌ای فراهم آید تا شاعرانی با رویکرد متمرکز بر معارف اسلامی پا به عرصه هنر بگذارند.

باید دانست این شاعران دسته خاصی از شاعران هستند که تمام ذوق خود را در این سال‌ها وقف مدح، منقبت و رثای اهل‌بیت (ع) کرده‌اند و کم پیش‌آمده که ببینیم در موضوعات دیگری نیز طبع آزمایی می‌کنند. شاعرانی چون علی موسوی گرمارودی، غلامرضا سازگار، محمدعلی مجاهدی، سیدرضا موید، علی انسانی و... ازجمله شاعرانی

بودند که پس از انقلاب اسلامی در حیطه شعر آیینی به‌طور متمرکز فعالیت کردند. البته پیش از انقلاب نیز افرادی چون آیت‌ا... محمدحسین غروی اصفهانی، معروف به آیت‌ا... کمپانی در این حوزه فعال بودند. علاوه بر این گروه، شاعران دیگری هم نه به‌طور متمرکز بلکه به‌صورت جسته‌گریخته در حوزه شعر آیینی فعالیت‌هایی داشته‌اند. این شاعران را در دسته‌بندی‌های آنتولوژی بیشتر در حوزه شعر انقلاب دسته‌بندی می‌کنیم اما باید دانست آنها نیز در شعر آیینی فعالیت‌هایی داشته‌اند

و به‌نوبه خود به بالندگی بیشتر این شعر کمک کرده‌اند. قیصر امین‌پور، سیدحسن حسینی، طاهره صفارزاده، احمد عزیزی، ساعد باقری، علیرضا قزوه، عبدالجبار کاکایی و ... از این دسته‌اند.

امروزه شعر آیینی یکی از جدی‌ترین حوزه‌های ادبی است که توجه جوان‌ها را به خود معطوف کرده است. به‌خصوص حضور رسانه‌ای چون هیأت‌های مذهبی سبب شده تا شاعران تمایل بیشتری برای عرصه اشعارشان در این حوزه داشته باشند.

شعر مدرن فارسی، از ابتدای دهه ۷۰ پوست انداخت. شاعرانی که پیش از آن بر مسیر نیما یا شاملو یا موج نو گام برمی‌داشتند، از ایده‌های گذشته برگزشتند و پرسش‌هایی چون «چرا من دیگر شاعر نیمایی نیستم» را مطرح کردند. شعر رضا براهنی در این دهه با عناوینی چون «شعر زبان» مطرح شد و سپس از جانب جوان‌ترها ادامه پیدا کرد.

منتقدان و مردم می‌گفتند مسبب شعرگریزی مردم، شعرهای نخبه‌گرا و فرمالیست در دهه ۷۰ بودند. از این رو، عده‌ای از شاعران نسل‌های گذشته و تعدادی از جوانان، ایده‌هایی ساده‌تر را برای بازگشت شعر به دل جامعه مطرح کردند و از این رو جریان شعر ساده‌نویسی شکل گرفت. طول دهه ۸۰، محل جولان این دسته از شاعران بود که بین‌شان شمس لنگرودی و گروس عبدالملکیان پرطرفدارتر بودند. در کنار این جریان، جریان‌های مخالفی هم بروز کردند که ساده‌سازی شعر را مخرب می‌دانستند.

در دهه ۹۰ شعر فارسی، جریان مشخص و معینی بروز نکرد. ولی درگذشت شاعر مهجوری چون بیژن الهی در سال ۱۳۸۹ باعث شد توجه‌ها به او و شعرش که در دهه ۴۰ با عنوان شعر دیگر شکل گرفته بود، فزونی بگیرد. در دهه ۹۰، جوان‌ترها سراغ از پیشنهادهای شعری او و رفقای هم‌حلقه‌اش در شعر دیگر گرفتند.

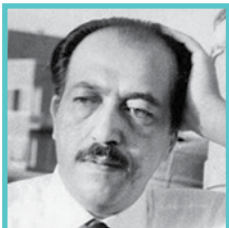

نادر نادرپور

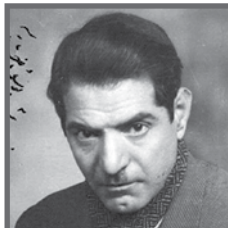
منوچهر آتشى

آتشى، راه نیما را در حیطه شعر نوی حماسی بعد از او به‌خوبی ادامه داد. وقایعی چون کودتای ۲۸ مرداد، جنبه اعتراضی و حماسی شعر نو را تقویت می‌کرد و شاعرانی چون آتشى و اسماعیل شاهرودی در این حیطه طبع‌آزمایی کردند.

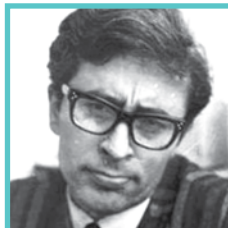
فریدون توللی

او را باید نماد شعر نوی تغزلی دانست. او تمایلات سنت‌گرایان را نمی‌پسندید و تحرکات متجددانه نیما و طرفدارانش را صحیح می‌دانست. راه پیشنهادی او «آمیختن معانی تازه در قالب الفاظ جدید» البته در قالب کهن بود.

محمد حسین بهجت تبریزی

شهریار را باید نماد طبع روان در شعر معاصر دانست. شاعری که در قالب کلاسیک در بسیاری از موضوعات و دغدغه‌های شخصی، اجتماعی، ملی و انسانی طبع‌آزمایی کرده و در موارد بسیاری از عهده‌اش برآمده‌است.

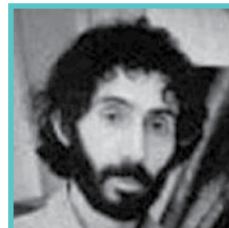
نصرت رحمانی

نصرت رحمانی در حیطه شعر نیمایی بسیار به سنت نیما پایبند بود. او تا پایان کار شاعری‌اش از هیچ پیشنهاد نوگرایانه دیگری استقبال نکرد و از این منظر او را باید از راستین‌ترین پیروان نیما نام نهاد.

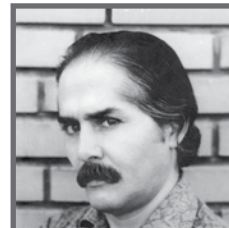
سیاوش کسرابی

کسرابی ازجمله شاعران توده‌ای بود که در کنار افرادی چون هوشنگ ابتهاج و احمد شاملو، توان خود را در جوانی معطوف به انعکاس عقاید سیاسی در شعر کردند. کسرابی بیش از دیگران بر این عقیده استوار ماند.

سهراب سپهری

حضور سهراب در شعر نیمایی، سبب شد مخاطبان با عینیت شعر نیمایی و حرکت از ظواهر به معانی بهتر و بیشتر آشنا شوند. برخورداری سهراب از هنر نقاشی در پروردن این نگاه در شعر او بسیار تأثیرگذار بود.

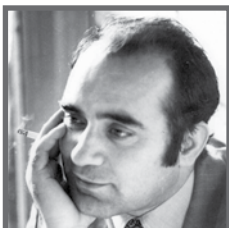

مهدی اخوان‌ثالث

بلوغ شعر نو نیمایی کار اخوان‌ثالث بود. راهی را که نیما یوشیج آغاز کرد، اخوان‌ثالث با سرایش شعرهای نیمایی هموار کرد. اخوان در حقیقت قابلیت‌های شعر نیمایی را بر همگان آشکار کرد.

احمد رضا احمدی

رضا براهنی

از سردمداران نقد ادبی مدرن در شعر فارسی بود. با داشت‌های توفنده و توانی براهنی را در مجلات در بازه ۱۰ ساله ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۵ هرگز از یاد اهالی ادبیات نخواه‌رفت. براهنی مبدع کارهای فرمی و ساختاری در شعر سپید نیز بود.

طاهره صفارزاده

با وقوع انقلاب، دگردیسی آشکاری در تفکر و هنر صفارزاده پدید آمد. فضای شعری او پس از انقلاب کاملاً تغییر کرد تا جایی که سال ۲۰۰۵ از سوی انجمن نویسندگان در مصر، به عنوان برترین زن مسلمان انتخاب شد.

یدا... رویایی

اهمیت رویایی در نگاهی بود که به شعر و جنبش‌های ادبی داشت. او را باید پرتلاش‌ترین شاعر قرن اخیر در حوزه خلق و ثبت جنبش‌های ادبی و تنوع‌ریزه کردن شعر دانست. محصول این تلاش‌ها در جریانی به نام «شعر حجم» قابل مشاهده‌است.

هوشنگ ایرانی

هوشنگ ایرانی را بایدست در کنار تندریکا و محمد مقدم از جمله نوگرایانی دانست که در تلاش بودند راه تازه‌ای در شعر معاصر فارسی بکشایند اما در نهایت این نیما بود که توانست آن‌گونه که باید این تجددخواهی را به ثمر ب‌نشانند.

فریدون مشیری

شاعری که تغزل را در حیطه شعر کلاسیک و نیمایی به طور جدی دنبال کرد و همین مساله سبب شد تا امروز قشر جوان از علاقه‌مندان اشعارش به حساب آیند. البته بین شعر او و شاعرانی چون اخوان و نیمافرسنگ‌ها فاصله‌است.

بیژن الهی

بزرگ شاعران گونه‌ای خاص از شعر نو به نام «شعر دیگر». گرچه این گونه شعری هیچ‌گاه نتوانست خود را تثبیت کند اما بیژن الهی رد پای خود را در شعر فارسی قرن اخیر به خوبی به جا گذاشته است.

سیدعلی موسوی گرمارودی

بعد از انقلاب اسلامی و با رونق گرفتن شعر انقلاب و شعر آیینی، از پیشگامان این گونه‌های شعری بود و توانست با نگاهی تازه و با برخورداری از تجربه‌های شعر نو، به طبع‌آزمایی در حیطه‌های اعتقادی خود بپردازد.

۱۳۵۸
۱۳۹۹

شعر انقلاب
شعر دفاع
شعر آیینی